

UTKOMSTSKYDDET LIVET IGENOM

■ SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIET
Broschyrer 7swe (2014)

Social- och hälsovårdsministeriets broschyrer 7swe (2014)

UTKOMSTSKYDDET LIVET IGENOM

 SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIET
Helsingfors 2014

Utkomstskyddet livet igenom
Social- och hälsovårdsministeriets broschyrer 7swe (2014)

ISBN 978-952-00-3507-5 (inh.)
ISBN 978-952-00-3508-2 (PDF)
URN:ISBN:978-952-00-3508-2
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3508-2>

www.stm.fi/sv/publikationer

Bilder: Tuulikki Holopainen, Eeva Johanson, Plugi Oy, Heli Sorjonen
Förlag: Social- och hälsovårdsministeriet
Layout och tryckning: Juvenes Print - Finlands Universitets Tryckeri Ab, Tammerfors 2014

Innehåll

Trygghet i livets olika kriser.....	7
Förmåner under sjukdom	10
Förmåner som gäller barn.....	14
Förmåner som gäller studier.....	18
Förmåner som gäller militärtjänstgöring	22
Förmåner under arbetslöshet.....	23
Rehabilitering	26
Arbetsolyckor och yrkessjukdomar.....	28
Pensionsskydd	29
Dödsfall	32
Övriga förmåner	34
Utkomststöd som sistahandsförmån.....	37
Privata försäkringar	38
Den sociala tryggheten utomlands	38

Trygghet i livets olika kriser

För att vi som individer, familjer och samhälle ska må bra, erbjuder samhället oss stöd i olika krissituationer i livet. Stödet kan bestå av ekonomiska förmåner och av service. Försäkringar har uppkommit som en följd av människans behov att trygga sin utkomst trots sjukdom, invaliditet, ålderdom eller död. Det innebär helt enkelt att samhällets medlemmar vid behov ställer upp för medmänniskor som befinner sig i en svagare ställning. I utvecklade samhällen är försäkringssystemet lagstadgat så att det gäller samtliga medlemmar i samhället, och systemet går under benämningen socialförsäkring.

I Finland är målet att garantera alla människor ett tillräckligt grundskydd i alla livssituationer. Socialförsäkringssystemet har sitt ursprung i den lagstadgade beredskapen för olycksfall i arbetet från år 1897. Vår nuvarande socialförsäkring består av pensioner, arbetsolycksfallsförsäkring, utkomstskydd för arbetslösa, sjukförsäkring och föräldraförmåner, och har utvecklats från och med 1960-talet.

Den sociala tryggheten i Finland består av socialförsäkringen, olika sociala bidrag samt social- och hälsovårdsservicen. Denna broschyr ger en allmän beskrivning av de två första, det vill säga utkomstskyddet.

Utkomstskyddet: principer och finansiering

Alla personer som är bosatta eller arbetar i Finland är försäkrade mot de ekonomiska förluster som orsakas av ålderdom, arbetsoförmåga, sjukdom, arbetslöshet eller en familjeförsörjares bortgång. Försäkringen garanterar en rimlig utkomst i dessa situationer.

De arbetsbaserade förmånerna är bundna till personens förvärvsinkomster. Om en person inte har förvärvsarbetat garanterar försäkringen en grundtrygghet på miniminivå. I motsats till många andra länder har alla i Finland rätt till denna minimi-trygghet, även de som inte har betalat några försäkringspremier.

Staten finansierar grundtrygghetsförmånerna med skattemedel och avgifter av skattens natur. Det inkomstrelaterade skyddet finansieras med arbetsgivarnas och arbetstagarnas försäkringspremier. Staten deltar också i finansieringen av vissa inkomstrelaterade förmåner.

Ansökan om och beviljande av förmåner

Förmånerna ansöks hos och beviljas av flera olika instanser. Folkpensionsanstalten (FPA) har ansvaret för största delen av de sociala förmånerna. Ett särdrag i socialförsäkringssystemet i Finland är att privata försäkringsanstalter har hand om arbetspensionsförmånerna, olycksfallsförmånerna och yrkessjukdomsförmånerna. För den uppgiften använder försäkringsanstalterna offentlig makt.

Arbetspensionerna för arbetstagare inom den privata sektorn handhas av pensionsförsäkringsbolag, pensionskassor och pensionsstiftelser. Keva sköter pensionsskyddet för statens, kommunernas och kyrkans personal. Sjömanspensionskassan betalar pensioner till sjömän och Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt (LPA) sköter lantbrukares och stipendiaters pensionsskydd. FPA ansvarar för det kompletterande folkpensionssystemet.

När det gäller olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringar för privat och kommunalt anställda ligger ansvaret hos olycksfallsförsäkringsbolagen. Statsanställda är försäkrade mot olycksfall av Statskontoret.

FPA betalar de ersättningar för sjukvårdskostnader samt sjukdagpenningar som uppkommer via sjukförsäkringssystemet, medan kommunerna tillhandahåller servicen inom den offentliga hälso- och sjukvården.

FPA ansvarar också för utkomstskyddet för arbetslösa på miniminivå. Inkomstrelaterad arbetslöshetsdagpenning betalas av arbetslöshetskassorna. Medlemskapet i kassorna är frivilligt.

Det är i huvudsak social- och hälsovårdsministeriet (SHM) som ansvarar för lagstiftningen om social trygghet och för den generella utvecklingen av den sociala tryggheten. Pensionsskyddscentralen (PSC) är en samarbetsinstitution för arbetspensionssystemet. Den har behörighet även i internationella pensions- och försäkringsfrågor. Olycksfallsförsäkringsanstalternas förbund är en samarbetsorganisation som har hand om ärenden som hänför sig till olycksfallsförsäkringar.

Riksdagen övervakar FPA och Finansinspektionen övervakar de övriga försäkrings- och pensionsanstalterna.

Ändringssökande

Beslut om beviljad förmån eller avslag på en ansökan meddelas alltid skriftligt till klienten. Samtidigt ges skriftliga anvisningar om hur klienten kan söka ändring eller rättelse i beslutet.

Rättelseyrkandet kan göras hos den instans som fattat beslutet. Denna antingen rättar sitt beslut enligt yrkandet eller vidarebefordrar yrkandet direkt till besvärsnämnden.

Ändringssökandet inom systemet för social trygghet sker i regel i två steg. Första besvärinstans är en besvärsnämnd som är specialiserad på försäkringsgrenen i fråga. Om den sökande är missnöjd med besvärsnämndens beslut kan han eller hon överklaga hos försäkringsrätten. I ärenden som gäller olycksfallsersättningar och militärolycksersättningar kan försäkringsdomstolens beslut överklagas hos högsta domstolen.

När det gäller trafik- och patientförsäkringsersättningar, ersättningar för läkemedelsskador och frivilliga försäkringar består överklagningsprocessen av tre steg. Tingsrätten är den första besvärinstansen. Tingsrättens beslut kan överklagas hos hovrätten och hovrättens beslut vidare hos högsta domstolen. Innan ett mål kommer upp i rätten ber klienten, försäkringsbolaget eller Patientförsäkringscentralen vanligtvis om en rekommendation av en nämnd som är specialiserad på ärendet. Oftast kan meningsskiljaktigheten mellan klienten och försäkringsbolaget lösas enligt nämndens rekommendation, utan att målet behandlas i rätten.

Besvärsnämnder som ingår i domstolssystemet:

- Besvärsnämnden för social trygghet
- Besvärsnämnden för utkomstskyddsärenden
- Besvärsnämnden för studiestöd
- Besvärsnämnden för arbetspensionsärenden
- Besvärsnämnden för olycksfallsärenden

Nämnder som ger rekommendationer om trafik-, patient- och läkemedelsskador:

- Trafikskadenämnden
- Patientförsäkringsnämnden
- Försäkringsnämnden (läkemedelsskador)

Förmåner under sjukdom

Sjukdagpenning

När en person i arbetsför ålder insjuknar så att han eller hon inte kan arbeta, tryggas personens utkomst med hjälp av sjukdagpenning. Alla 16–67-åringar som är bosatta i Finland omfattas av denna sjukförsäkring. Rätten till sjukdagpenning börjar när sjukdomen har varat nio vardagar, utan att räkna dagen då man har insjuknat. För den här självrisktiden betalar arbetsgivaren i allmänhet lön. Sjukdagpenning betalas för högst 300 vardagar.

Om en person på grund av sjukdom kan arbeta endast på deltid, kan personen få partiell sjukdagpenning. Den partiella sjukdagpenningen kan till exempel underlätta återkomsten till arbetet efter en sjukledighet. Arbetstiden och lönen ska då minska till 40–60 procent från det normala. Partiell sjukdagpenning betalas för högst 120 vardagar.

Sjukdagpenningen bestäms vanligtvis enligt den sökandes årsinkomst som konstaterats i beskattningen eller enligt arbetsinkomsten för de senaste sex månaderna. Sjukdagpenningen utgör beskattningsbar inkomst och ansöks hos FPA.

Många av FPA:s förmåner betalas endast för vardagar. Som vardagar betraktas alla dagar från måndag till lördag, med undantag för söckenhelger.

Långvarig sjukdom och arbetsoförmåga

Om en sjukdom blir långvarig och den maximala sjukdagpenningsperioden på 300 dagar överskrids, ansöker man om rehabiliteringsstöd för viss tid eller permanent invalidpension. Invalidpension beviljas i form av rehabiliteringsstöd, om personen kan rehabiliteras tillbaka till arbetslivet. Invalidpensionen ersätter utkomsten, när en person på grund av sitt hälsotillstånd inte kan arbeta. (Mer om invalidpensioner på s. 31)

Sjukförsäkringsersättningar för privat läkarvård och resekostnader

Sjukförsäkringen ersätter patienten delvis kostnaderna för privat hälso- och sjukvård och gjorda undersökningar. Ersättning betalas enligt taxor som fastställts av FPA.

Tandläkararvoden och undersökningar som ordinerats av tandläkare ersätts enligt samma principer som ingrepp som ordinerats eller utförts av läkare.

Kostnader för resor till vård samt för vårdpersonalens resor hem till patienten ersätts till den del kostnaderna för en enkelresa överstiger självrisk, i allmänhet till den närmaste vårdplatsen. Om de sammanlagda resekostnaderna under ett kalenderår överstiger den årliga självrisk, ersätts den överstigande delen i sin helhet.

Ersättningar för anlitande av privata hälso- och sjukvårdstjänster och för resekostnader betalas av FPA.

Läkemedelsersättningar

Sjukförsäkringen ersätter helt eller delvis läkemedel som har ordinerats för behandling av en sjukdom. En förutsättning är att läkemedlen ingår i ersättningssystemet. Man kan också få ersättning för kliniska näringspreparat och bassalvor som har ordinerats för behandling av en sjukdom. Ersättningen beräknas som en procentandel av priset på läkemedlet, och normalt dras ersättningen av från läkemedlets pris redan på apoteket. Ersättningsbeloppet fördelas på tre nivåer: grundersättning, lägre specialersättning och högre specialersättning. Det finns en övre gräns per kalenderår (kostnadstak) för klientens läkemedelskostnader som inte ersätts. När gränsen har nåtts betalar klienten endast en självrisk på 1,50 euro per läkemedel.

Ersättningar för patientskador

Patientförsäkringen ersätter personsador som inträffat inom hälso- och sjukvården. Patientförsäkringen ersätter inte risker vid undersökning eller ingrepp, eller när korrekt behandling inte lett till önskat resultat. Om skadan är ringa, betalas ingen ersättning. Patientförsäkringscentralen handlägger patientskadeanmälningarna.

Ersättningar för läkemedelsskador

Majoriteten av de läkemedel som saluförs i Finland omfattas av den frivilliga försäkringen för läkemedelsskador. Försäkringen ersätter oväntade biverkningar hos personer som använt ett läkemedel. Försäkringen ersätter inte det att ett läkemedel inte har haft avsedd effekt. Finska Ömsesidiga Läkemedelsskadeförsäkringsbolaget handlägger skadeanmälningarna.

Handikappbidrag för personer under 16 år

FPA betalar handikappbidrag för barn vars vård, omvårdnad eller rehabilitering orsakar större belastning eller bundenhet än normalt i minst sex månader. Beloppet fördelas på tre olika nivåer enligt behovet av stöd. (Se även specialvårdspenning på s. 17)

Handikappbidrag för personer över 16 år

FPA betalar handikappbidrag till personer med funktionsnedsättning för att underlätta det dagliga livet, arbetslivet och studierna. Bidrag betalas till personer med en sjukdom eller ett handikapp som försämrar funktionsförmågan och medför behov av hjälp, handledning och tillsyn eller kostnader. Beloppet fördelas på tre nivåer enligt behovet av stöd.

Vårdbidrag för pensionstagare

FPA betalar vårdbidrag för pensionstagare till pensionstagare med en sjukdom eller ett handikapp som försämrar funktionsförmågan och medför behov av hjälp, handledning och tillsyn eller kostnader. Målet är att möjliggöra att pensionstagare med en sjukdom eller funktionsnedsättning kan bo hemma så länge som möjligt och stöda att de får hjälp och tjänster i hemmet. Beloppet fördelas på tre nivåer enligt behovet av stöd.

Förmåner som gäller barn

Moderskapsunderstöd

En i Finland bosatt kvinna vars graviditet varat i minst 154 dagar har rätt att få moderskapsunderstöd förutsatt att hon har genomgått en hälsokontroll under de fyra första graviditetsmånaderna. Moderskapsunderstöd betalas också till adoptivföräldrar om barnet inte fyllt 18 år.

FPA beviljar moderskapsunderstödet i form av pengar eller en moderskapsförpackning enligt den blivande mammans önskemål. Moderskapsförpackningen innehåller vårdartiklar och babykläder. Moderskapsunderstödet är en skattefri förmån.

Barnbidrag

FPA betalar barnbidrag till ett barns föräldrar till dess att barnet fyller 17 år. Till ensamförsörjare betalas förhöjt barnbidrag. Barnbidraget är en skattefri förmån.

Moderskaps-, faderskaps- och föräldrapenning

Föräldrar har rätt att få ledigt från arbetet under den tid de får moderskaps-, faderskaps- eller föräldrapenning, Moderskapspenningen betalas till mamman för 105 vardagar. Rätten till moderskapspenning börjar 30–50 vardagar före den beräknade tiden för förlossningen.

Föräldrapenning betalas för de 158 vardagar som följer på moderskapspenningsperioden till den förälder som stannar hemma för att vårda barnet. Föräldrarna kan komma överens sinsemellan om hur föräldrapenningsperioden fördelas. Föräldrapenningen kan betalas för högst två avsnitt till vardera föräldern. Om familjen har fått tvillingar förlängs föräldrapenningsperioden med 60 vardagar, för trillingar är förlängningen 120 vardagar. Om båda föräldrarna samtidigt tar ut partiell föräldraledighet kan föräldrapenning betalas samtidigt till båda föräldrarna. Föräldrapenning betalas även till adoptivföräldrar till ett barn som inte fyllt sju år.

Faderskapspenning betalas för 54 vardagar. Av dessa kan pappan ta ut 18 dagar samtidigt som mamman är hemma med barnet, till exempel omedelbart efter förlossningen. Resten av faderskapsledigheten måste tas ut när mamman inte är moderskaps- eller föräldraledig. Faderskapsledigheten kan delas i flera perioder, men den måste tas ut innan barnet fyller två år.

Föräldradagpenningen och motsvarande ledigheter är i stora drag desamma för adoptivföräldrar som för biologiska föräldrar.

Moderskaps-, faderskaps- och föräldrapenningen beräknas på samma sätt som sjukdagpenningen. Moderskaps-, faderskaps- och föräldrapenningen uppgår till 70 procent av lönen, men höjs i början av betalningsperioden. Om den sökande inte har arbetsinkomst betalas dagpenningen på miniminivå. Föräldrapenningen utgör beskattningsbar inkomst.

Ansökan om föräldraförmåner görs hos FPA. Moderskapspenning ska ansökas senast två månader före den beräknade tiden för förlossningen och faderskapspenning senast inom två månader från den tidpunkt då barnet har fyllt två år eller det har gått två år sedan adoptionen. Ansökan om föräldrapenning eller partiell föräldrapenning lämnas in en månad innan förmånen ska betalas. Vid adoption ansöker man om föräldrapenning inom två månader räknat från adoptionen.

En förälder har rätt till föräldradagpenning om han eller hon har omfattats av den sociala tryggheten i Finland i minst 180 dagar före den beräknade tiden för förlossningen. Även försäkringstid i andra EU- och EES-stater, i Schweiz och i Israel inkluderas.

Stöd för hemvård av barn

Om en familj har ett barn under tre år som inte får kommunal dagvård, har familjen rätt till stöd för hemvård av barn.

Stödet för hemvård av barn inkluderar vårdpenning, vårdtillägg och ett eventuellt kommundtillägg. Vårdpenningen är lika stor för alla, men vårdtillägget är beroende av familjens inkomster. Kommunen kan också betala ett kommundtillägg till familjer som får stöd för hemvård.

Om en förälder till ett barn under tre år arbetar på deltid högst 30 timmar i veckan kan han eller hon få flexibel vårdpenning. Den flexibla vårdpenningen är indelad i två grupper enligt föräldrarnas arbetstid. Familjens inkomster inverkar inte på beloppet.

En förälder som arbetar på deltid högst 30 timmar i veckan har rätt till partiell vårdpenning under sitt barns första och andra skolår. Om barnet omfattas av förlängd läroplikt kan föräldern få partiell vårdpenning under barnets tre första skolår.

Familjen kan välja stöd för privat vård om ett barn under skolåldern får privat dagvård. Dagvårdaren kan vara ett privat daghem, en familjedagvårdare eller en vårdare som anställts av familjen. Stödet för privat vård betalas direkt till vårdaren.

Ansökan om stöd för vård av barn görs hos FPA.

Specialvårdspenning

Den specialvårdspenning som FPA betalar ersätter inkomstbortfall i situationer där en förälder till ett barn under 16 år, som har en svår sjukdom eller ett handikapp, blir tvungen att tillfälligt vara borta från arbetet för att delta i vården eller rehabiliteringen av sitt barn. Specialvårdspenningen beräknas på samma sätt som sjukdagpenningen.

Underhållsstöd

Båda föräldrarna ansvarar för försörjningen av sitt barn till dess barnet fyller 18 år. Om den ena föräldern inte sörjer för underhållet kan underhållsbidrag fastställas för barnet. Föräldern betalar underhållsbidraget per månad eller som en engångsbetalning. Underhållsbidraget justeras med levnadskostnadsindex.

Om den underhållsskyldiga föräldern inte betalar underhållsbidrag, betalar FPA underhållsstöd till barnet. Underhållsstöd betalas också till ett barn vars far inte har kunnat fastställas. Stöd betalas även när det fastställda beloppet av underhållsbidrag är mindre än underhållsstödet.

Förmåner som gäller studier

Studiestöd

Studiestödet tryggar utkomsten under studierna. Man kan få studiestöd för studier som bedrivs efter grundskolan. Stödet består av studiepenning, bostadstillägg och statsborgen för studielån. Den studerandes boendeform och familjeförhållanden avgör om han eller hon har rätt till bostadstillägg eller allmänt bostadsbidrag. FPA betalar studiepenningen och bostadstillägget månadsvis till den studerande. Studiestödet är beskattningsbar inkomst.

Vuxenutbildningsstöd

Personer som varit i arbetslivet i minst åtta år kan ansöka om vuxenutbildningsstöd för sina studier. För att vuxenutbildningsstöd ska beviljas krävs att den sökande har godkänts att avlägga examen eller en separat studiehelhet som varar minst två månader, och att den sökande under denna tid är studieledig utan lön från sin arbetsplats. Utbildningen ska leda till examen eller vara yrkesinriktad tilläggsutbildning eller fortbildning i yrket. Stödet motsvarar den inkomstrelaterade arbetslöshetsdagpenningen. Vuxenutbildningsstöd beviljas av Utbildningsfonden.

UTKOMSTSKYDD

	BOENDE	BARN OCH FAMILJ	STUDIER	ARBETSLÖSHET
FÖRMÅNER	 <ul style="list-style-type: none"> • allmänt bostadsbidrag • bostadstillägg för studerande • bostadsbidrag för pensionstagare 	 <ul style="list-style-type: none"> • moderskapsunderstöd • moderskaps-, faderskaps- och föräldrapenning • barnbidrag • stöd för vård av barn • specialvårdpenning • underhållsstöd 	 <ul style="list-style-type: none"> • studiestöd • vuxenutbildningsstöd 	 <ul style="list-style-type: none"> • inkomstrelaterad dagpenning • grunddagpenning • arbetsmarknadsstöd
FÖRMÅNSBEVILJARE	FPA			
			Utbildningsfonden	Arbetslöshetskassorna
FINANSIERING	Staten			
		Arbetsgivarna		
		Arbetstagarna		

SJUKDOM	PENSIONER	UTKOMSTSTÖD	ARBETSOLYCKOR OCH YRKES-SJUKDOMAR
 <ul style="list-style-type: none"> • sjukdagpenning • FPA-ersättningar för privat hälso- och sjukvård • läkemedels- och reseersättningar • handikappförmåner • rehabilitering 	 <ul style="list-style-type: none"> • ålderspension • sjukpension/ rehabiliteringsstöd • garantipension • familjepensioner 	 <ul style="list-style-type: none"> • grundläggande utkomststöd • kompletterande utkomststöd • förebyggande utkomststöd 	 <ul style="list-style-type: none"> • sjukvårds-ersättningar • olycksfallsdagpenning och pension • menersättning • rehabilitering • familjepensioner
Arbetspensionsanstalterna		Kommunerna	Olycksfallsförsäkringsanstalterna
			Arbetsgivarna
		Kommunerna	
Andra försäkrade			

Förmåner som gäller militärtjänstgöring

Militärunderstöd

FPA betalar militärunderstöd till personer som fullgör sin värnplikt eller civiltjänstgöring och deras familjer. En förutsättning är att tjänstgöringen har försämrat den sökandes utkomstmöjligheter och att han eller hon är i behov av ekonomiskt stöd. Militärunderstödet belopp påverkas av de disponibla inkomsterna.

Förmåner till frontsoldater och veteraner

Krigsinvalidier och frontveteraner, det vill säga män och kvinnor som hade uppdrag vid fronten, samt minröjare från de finska krigen 1939–45, har rätt till fronttillägg. Dessa tillägg påverkas inte av personens inkomster eller förmögenhet. Extra fronttillägg kan betalas till veteraner som utöver fronttillägg får folkpension. Veteraner som får extra fronttillägg samt förhöjt eller högsta vårdbidrag för pensionstagare har rätt till veteranillägg. FPA betala veteranförmåner och de utgör skattefri inkomst.

Förmåner under arbetslöshet

Arbetslöshetsdagpenning

Arbetslöshetskassorna betalar inkomstrelaterad arbetslöshetsdagpenning och FPA grunddagpenning.

Grunddagpenning betalas till arbetslösa arbetssökande i åldern 17–64 år, som uppfyller arbetsvillkoret.

Inkomstrelaterad dagpenning betalas till en arbetslös arbetssökande som före arbetslösheten varit medlem i arbetslöshetskassan i minst 26 veckor och som under sitt medlemskap i kassan uppfyllt arbetsvillkoret. En företagare förutsätts ha varit medlem i företagarnas arbetslöshetskassa i 18 månader samt ha uppfyllt arbetsvillkoret för företagare under sitt medlemskap i kassan. Medlemskapet i en arbetslöshetskassa är frivilligt.

Arbetslöshetsdagpenningen betalas när en person har varit arbetslös arbetssökande vid Arbetskraftsbyrån i sammanlagt fem arbetsdagar. Dagpenning betalas för fem dagar i veckan och för totalt högst 500 vardagar. Äldre arbetslösa personer kan få arbetslöshetsdagpenning också därefter för så kallade tilläggsdagar. Rätt till tilläggsdagar uppkommer om

- en arbetslös som är född åren 1950–1954 fyller 59 år innan maximitiden 500 arbetslöshetsdagar har uppnåtts,
- en arbetslös som är född åren 1955–1956 fyller 60 år innan maximitiden 500 arbetslöshetsdagar har uppnåtts eller
- en arbetslös som är född 1957 eller senare fyller 61 år innan maximitiden 500 arbetslöshetsdagar har uppnåtts.

Arbetsvillkoret uppfylls när en arbetstagare har arbetat 26 veckor under de 28 månader som föregick arbetslösheten. En företagares arbetsvillkor uppfylls om företagaren under de 48 månader som föregick arbetslösheten har arbetat totalt 18 månader som företagare så att företagsverksamheten har varit tillräckligt omfattande.

Arbetsmarknadsstöd

Om en arbetslös person i åldern 17–64 år som är bosatt i Finland har fått arbetslöshetsdagpenning för den maximala tiden eller inte uppfyller det arbetsvillkor som är en förutsättning för arbetslöshetsdagpenning, har personen rätt till arbetsmarknadsstöd som betalas av FPA.

Personer som inträder på arbetsmarknaden för första gången har en fem månader lång väntetid innan arbetsmarknadsstödet betalas. Väntetiden gäller inte för personer som utexaminerats från yrkesutbildning.

Arbetsmarknadsstödet till fullt belopp är lika stort som grunddagpenningen. Den arbetssökandes övriga inkomster inverkar på beloppet. Till en person som får arbetsmarknadsstöd och som bor i sina föräldrars hushåll betalas arbetsmarknadsstödet till 50 procent. Arbetsmarknadsstödet betalas utan tidsgräns.

Rehabilitering

Rehabilitering som ordnas av FPA

FPA ordnar yrkesorienterad rehabilitering, medicinsk rehabilitering av personer med grav funktionsnedsättning och rehabilitering enligt behovsprövning, och betalar ersättning för rehabiliterande psykoterapi.

Yrkesorienterad rehabilitering ordnas för att stöda arbetsförmågan i fall där arbetsförmågan redan är nedsatt eller riskerar att bli avsevärt nedsatt. Utöver sjukdomen eller handikappet bedöms personens situation som helhet. Yrkesorienterad rehabilitering ordnas i det närmaste i form av kartläggningar av rehabiliteringsbehovet, rehabiliteringsundersökningar, arbetslivsträning, utbildning samt träning för upprätthållande och främjande av arbetsförmågan.

Medicinsk rehabilitering för att upprätthålla arbets- eller funktionsförmågan ordnas för personer med grav funktionsnedsättning som inte fyllt 65 år och som inte är i institutionsvård. En förutsättning är också att personen får handikappbidrag enligt förhöjt eller högsta belopp. Den medicinska rehabiliteringen ordnas som effektiviserad och individuellt anpassad rehabilitering inom den öppna vården eller på institution.

Den behovsprövade rehabiliteringen består oftast av yrkesmässigt fördjupad medicinsk rehabilitering eller av rehabiliteringskurser enligt sjukdomsgrupp. Behovsprövad rehabilitering är inte en lagstadgad rätt, utan antalet personer som får rehabilitering beror på de årliga anslagen.

FPA ersätter rehabiliterande psykoterapi till stöd för arbetsförmågan hos personer i arbetsför ålder när arbetsförmågan hotas av diagnostiserade psykiska problem. Vidare krävs också att vårdrelationen har fortgått i minst tre månader efter diagnosen.

Rehabilitering som ordnas av arbetspensionsanstalterna

Arbetspensionsanstalterna ordnar yrkesorienterad rehabilitering för arbetstagare och företagare som är etablerade i arbetslivet i syfte att förebygga arbetsoförmåga. En förut-

sättning är en medicinsk sjukdom eller skada som orsakar risk för arbetsoförmåga inom cirka fem år. Med den yrkesorienterade rehabiliteringen hjälper man arbetstagaren eller företagaren att stanna kvar i arbetslivet eller återvända till arbetslivet. Rehabilitering som understöds av arbetspensionsanstalterna kan bestå av exempelvis rehabiliteringsrådgivning, arbetsprövning, arbetslivsträning för att hitta ett lämpligt arbete, utbildning som leder till ett arbete eller yrke eller ersättning för utrustning som behövs i arbetet.

Rehabiliteringspenning

Med rehabiliteringspenningen tryggas utkomsten för personer som deltar i rehabilitering. Rehabiliteringspenningen betalas av arbetspensionsanstalten eller FPA.

Arbetsolyckor och yrkessjukdomar

En arbetsgivare ska försäkra sina arbetstagare mot olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar. Olycksfallsförsäkringen ersätter arbetsgivaren för ekonomiska förluster på grund av olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar. Arbetsgivaren ska teckna en lagstadgad olycksfallsförsäkring hos ett privat försäkringsbolag. Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt försäkrar lantbruksföretagarna i händelse av olycksfall. Statskontoret betalar olycksfallsersättning till statsanställda.

Om en arbetsgivare försummar att teckna en olycksfallsförsäkring eller inte är försäkringsskyldig, har den skadade arbetstagaren ändå rätt till ersättningar. Olycksfallsförsäkringsanstalternas förbund handlägger och betalar ersättningarna i dessa fall.

Ersättningar enligt olycksfallsförsäkring

Den lagstadgade olycksfallsförsäkringen ersätter nödvändiga sjukvårdskostnader och inkomstbortfall. Under tillfällig arbetsoförmåga betalas dagpenning högst under ett år. Under de första fyra veckorna är dagpenningen densamma som lönen under sjukdomstiden. Därefter är dagpenningen $\frac{1}{360}$ av den skadades årsinkomst, som i regel beräknas enligt inkomstnivån vid tidpunkten för olyckan. Om arbetsoförmågan fortsätter ett år efter olyckan får den skadade olycksfallspension.

Dagpenning och olycksfallspension kan också betalas som en partiell ersättning, om personen är delvis arbetsoförmögen. Dagpenningen och olycksfallspensionen utgör beskattningsbar inkomst.

Dessutom betalas menersättning för bestående men som orsakats av skadan eller yrkessjukdomen. Menersättningen är en skattefri förmån. Vid dödsfall betalas familjepension till den efterlevande maken och till den avlidnes barn som inte fyllt 18 år eller som är under 25 år och studerar. Familjepensionen är beskattningsbar inkomst.

Olycksfallsförsäkringen ersätter också medicinsk och yrkesorienterad rehabilitering.

Pensionsskydd

Det finska lagstadgade pensionssystemet består av arbetspension och folkpension. Båda systemen innefattar invalidpension, familjepension och ålderspension.

Arbetspension

Arbetspensionen tryggar i skälig grad den konsumtionsnivå som en person som förvärvsarbetat eller verkat som företagare haft under arbetsåren.

I Finland omfattas alla löntagare och företagare av arbetspensionssystemet. Arbetspensionspremien betalas på hela lönen och det finns ingen övre gräns i euro för pensionen.

Man kan avgå med ålderspension enligt arbetspensionssystemet i åldern 63–68 år. När en invalidpensionstagare fyller 63 år omvandlas invalidpensionen till ålderspension.

Enligt arbetspensionssystemet beaktas tjänstgöringstiden mellan åldern 18 och 68 år som tid som berättigar till ålderspension. Pensionerna beräknas på basis av årsinkomsten och i fråga om företagare utifrån den årligen fastställda arbetsinkomsten. Pension intjänas enligt ålder på följande sätt:

som 18–52-åring 1,5 procent

som 53–62-åring 1,9 procent

som 63–67-åring 4,5 procent

Personer som fortsätter att arbeta efter att de avgått med ålderspension intjänar 1,5 procent i pension. Pension intjänas även på basis av inkomster som utgör grunden för inkomstrelaterade förmåner (t.ex. arbetslöshetsdagpenning). Arbetspension intjänas också för studier som leder till examen samt för hemvård av ett barn som inte fyllt tre år.

Folkpension och garantipension

Folkpensionen tryggar en minimiutkomst för de pensionstagare som inte får arbetspension eller har en mycket liten arbetspension. Folkpensionens belopp minskar i takt med att arbetspensionsinkomsten ökar, och folkpensionen upphör då arbetspensionen överskrider en viss gräns.

Folkpensionens belopp beror på hur länge en person bott i Finland i åldern 16–65 år. Full ålderspension betalas om personen varit bosatt i Finland i minst 40 år. Av finska medborgare och medborgare i andra EU- eller EES-medlemsstater förutsätts att de har bott minst tre år i Finland sedan de fyllt 16 år.

Den som fyllt 65 år har rätt till ålderspension enligt folkpensionssystemet. Den som fyllt 63 år kan välja förtida ålderspension. I det fallet minskar pensionen varaktigt med 0,4 procent för varje månad som pensionen tas ut i förtid. Man kan också uppskjuta ansökan om folkpension, varvid förhöjd pension betalas.

Alla pensionärer i Finland garanteras en miniminivå på pensionen. Om de övriga pensionsinkomsterna inte når miniminivån (743,38 euro/mån 2014), betalar FPA skillnaden i form av garantipension.

Invalidpension

Om en person insjuknar för en längre tid och inte kan sköta sitt arbete, tryggas utkomsten med invalidpension. Invalidpension beviljas i allmänhet först när personen har fått sjukdagpenning i cirka 300 dagar. Man kan beviljas invalidpension om man är oförmögen att utföra sitt vanliga arbete eller därmed jämförbart arbete till följd av sjukdom eller skada.

Enligt arbetspensionssystemet kan invalidpension beviljas arbetsoförmögna personer i åldern 18–62 år. Alternativen enligt arbetspensionssystemet är permanent invalidpension, tidsbestämt rehabiliteringsstöd, delinvalidpension eller partiellt rehabiliteringsstöd. I invalidpensionsbeloppet beaktas hur pensionen skulle ha utvecklats om personen i fråga hade kunnat fortsätta att arbeta till den ålder som berättigar till ålderspension (s.k. återstående tid).

Enligt folkpensionssystemet kan invalidpension beviljas arbetsoförmögna personer i åldern 16–64-år. Pensionen kan bestå av antingen permanent invalidpension eller tidsbestämt rehabiliteringsstöd. Pensionsbeloppet påverkas av hur länge personen har bott i Finland, av övriga pensioner och av familjeförhållanden. Full invalidpension betalas till personer som bott i Finland minst 80 procent av den tid som förlöpt sedan de fyllt 16 år fram till början av pensionen. En person som blivit arbetsoförmögen före 19 års ålder medan han eller hon varit bosatt i Finland får alltid full pension oavsett hur länge personen bott i Finland.

Om invalidpensionen blir liten kan FPA dessutom betala garantipension.

Dödsfall

Grupplivförsäkring för arbetstagare

På basis av grupplivförsäkringen för arbetstagare betalas en engångsersättning till en avliden arbetstagares make och minderåriga barn (eller barn som är under 22 år och studerar). Om ingen make eller minderåriga barn finns, kan ersättningen betalas till den avlidnes föräldrar eller myndiga barn, om dessa är arbetsoförmögna eller medellösa. Grupplivförsäkringen omfattar anställda för vilka arbetsgivaren är skyldig att ordna arbetspensionsskydd samt lantbruksföretagare.

Familjepensioner

En inkomstrelaterad familjepension betalas enligt arbetspensionssystemet och olycksfallsförsäkringssystemet. Efterlevandepension enligt arbetspensionslagarna och lagen om olycksfallsförsäkring betalas till den efterlevande maken fram till hans eller hennes död.

Grunden för familjepension enligt arbetspensionslagarna är den pension som förmånslåtare hade eller skulle ha fått om han eller hon hade blivit arbetsoförmögen vid tidpunkten för dödsfallet. Det sammanlagda beloppet av efterlevandepension och barnpension kan vara högst lika stort som förmånslåtarens pension. Den efterlevande makens egna inkomster påverkar efterlevandepensionen. Däremot påverkar de inte efterlevandepensionen så länge den efterlevande maken har barn som inte fyllt 18 år.

Den efterlevande maken har alltid rätt till efterlevandepension om han eller hon var gift med förmånslåtare vid hans eller hennes död, äktenskapet hade ingåtts innan förmånslåtare fyllde 65 år och makarna har eller har haft ett gemensamt barn. Om makarna inte hade gemensamma barn har den efterlevande maken rätt till efterlevandepension om äktenskapet ingåtts innan den efterlevande maken fyllt 50 år och förmånslåtare 65 år, och äktenskapet hade varat i minst fem år. Dessutom förutsätts att den efterlevande vid makens död är minst 50 år gammal eller att den efterlevande maken fått invalidpension i minst tre år. Registrerat partnerskap jämställs med äktenskap.

Familjepension enligt arbetspensionssystemet ersätter det inkomstbortfall som en försörjares död förorsakar familjen. Den allmänna familjepensionen enligt folkpensionssystemet tryggar en minimiutkomst för den efterlevande maken och barnen.

Efterlevandepension enligt folkpensionssystemet betalas till dess den efterlevande maken fyller 65 år. Därefter har den efterlevande maken rätt till egen folkpension om hans eller hennes egen arbetspension är liten. Även i fråga om efterlevande makar som är arbetsoförmögna under en längre tid förutsätts 50 års ålder. Med undantag för denna skillnad fastställs rätten till efterlevandepension enligt folkpensionssystemet på nästan samma sätt som enligt arbetspensionssystemet.

Enligt både arbetspensions- och folkpensionssystemet har barn som inte fyllt 18 år rätt till barnpension. Pensionen betalas till förmånslåtarens eget barn, adoptivbarn och den efterlevandes barn som bodde i samma hushåll. Studerande kan få pension tills de fyllt 21 år. Om ett barn har förlorat båda föräldrarna betalas separat pension efter vardera föräldern.

FÖRMÅNSLÅTARE = AVLIDEN MAKE ELLER FÖRÄLDER

Övriga förmåner

Boendeförmåner

Ett hushåll med små inkomster kan ansöka om allmänt bostadsbidrag från FPA för sina boendekostnader. Bostadsbidrag beviljas för stadigvarande hyres-, bostadsrätts- eller ägarbostäder i Finland.

Bostadsbidraget påverkas av antalet personer i hushållet, kommunen där bostaden är belägen, bostadsytan, byggnadsåret och uppvärmningssystemet, boendekostnaderna, de sammanlagda bruttoinkomsterna per månad och tillgångarna. Från början av 2015 påverkas bostadsbidraget endast av antalet personer i hushållet, inkomsterna, boendekostnaderna och kommunen där bostaden är belägen.

En studerande kan ansöka om bostadstillägg till studiestödet. Tillägget beviljas endast för studiemånaderna för den bostad där personen bor under sin studietid. Den studerandes egna inkomster inverkar på om bostadstillägg beviljas. Föräldrarnas inkomster påverkar bostadstillägget endast om den studerande saknar familj, är yngre än 18 år och studerar vid en läroanstalt som erbjuder utbildning på andra stadiet.

Bostadsbidrag för pensionstagare betalas till pensionstagare som är bosatta i Finland. Maximibeloppen av de boendekostnader som ska beaktas med hänsyn till familjens storlek och den kommun där bostaden är belägen fastställs årligen. Dessutom beror bostadsbidragets storlek på familjeförhållandena samt inkomsterna och tillgångarna. Boendeförmånerna är skattefria förmåner.

HUSHÅLL = PERSONER SOM ÄR PERMANENT BOSATTA I SAMMA BOSTAD

Ersättningar enligt trafikförsäkring

Den lagstadgade trafikförsäkringen berättigar till ersättningar när en person har skadats i en trafikolycka. För inkomstbortfall kan ersättning betalas tillfälligt eller permanent i form av invaldpension. Ersättning betalas också för sjukvårdskostnader, sveda och värk samt bestående men. Om en trafikolycka leder till dödsfall har den avlidna personens familj rätt till familjepension.

Utkomststöd som sistahandsförmån

Utkomststöd

Utkomststödet är en förmån i sista hand inom utkomstskyddet, som beviljas i situationer där personens eller familjens inkomster och tillgångar inte räcker till för oundgängliga utgifter. Kommunen beviljar utkomststöd på ansökan, i allmänhet för en månad i taget. Stöd beviljas till det belopp med vilket klientens stödberättigade utgifter överstiger hans eller hennes disponibla inkomster och tillgångar.

Utkomststödet består av en grunddel, stöd för andra grundutgifter och kompletterande utkomststöd. I vissa fall kan även förebyggande utkomststöd beviljas.

Enligt lagen ska grunddelen av utkomststödet täcka utgifter för kost och kläder, smärre hälso- och sjukvårdsutgifter, utgifter som beror på personlig hygien och hemmets hygien, användning av lokaltrafik, prenumeration på dagstidning, användning av telefon, hobby- och rekreationsverksamhet samt annat dagligt uppehålle. Stödet för övriga grundutgifter täcker boendeutgifter, kostnader för användning av hushållselektricitet, hemförsäkringspremier samt större hälso- och sjukvårdsutgifter. Det kompletterande utkomststödet täcker exempelvis andra utgifter på grund av boende, utgifter för barndagvård och utgifter på grund av en persons eller familjs särskilda behov. Syftet med förebyggande utkomststöd är att främja personens och familjens förmåga att klara sig på egen hand samt att förebygga social utslagning och långvarigt beroende av utkomststöd.

Social kreditgivning

Kommunen kan bevilja en social kredit till en sökande som på grund av låga inkomster och tillgångar inte har möjlighet att på annat sätt skaffa kredit på rimliga villkor, men som ändå klarar av att amortera ett lån. För social kredit kan kommunen uppbära en rimlig årlig ränta. Innan krediten beviljas utreder man rätten till utkomststöd. Syftet med kreditgivningen är att förebygga ekonomisk utslagning och överskuldsättning samt att främja förmågan att klara sig på egen hand. Kommunen ordnar ekonomisk rådgivning för den som ansöker om social kredit.

Privata försäkringar

Med hjälp av frivilliga försäkringar kan man förbättra sin egen sociala trygghet och förbereda sig på olika risksituationer. Den obligatoriska sociala tryggheten kan exempelvis kompletteras med livförsäkringar, olika typer av pensionssparande, olycksfallsförsäkringar för fritiden och sjukkostnadsförsäkringar. Hemförsäkringen å sin sida är en typisk skadeförsäkring.

Den sociala tryggheten utomlands

Arbetstagare som rör sig i EU- och EES-länder omfattas i allmänhet av den sociala tryggheten i det land där de arbetar, oavsett i vilket land de bor. Ett undantag är till exempel arbetstagare som är stationerade utomlands, eftersom de har rätt till den sociala tryggheten i sitt ursprungsland. Förmåner som intjänats på basis av arbete i ett land betalas från ett medlemsland till ett annat. Den sociala tryggheten för andra än arbetstagare, såsom pensionärer och studerande, fastställs enligt lagstiftningen i det land där de är bosatta.

Ytterligare information

www.kela.fi

www.tyoelake.fi

www.keva.fi

www.mela.fi

www.tvl.fi (Lagstadgad olycksförsäkring)

www.tyj.fi (Arbetslöshetskassornas Samorganisation)

www.statskontoret.fi

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIET

Telefon 0295 16001 (Statsrådets växel)

Postadress PB 33, 00023 Statsrådet

www.stm.fi

Denna broschyr finns på social- och hälsovårdsministeriets webbplats
www.stm.fi/sv/publikationer

Beställningstjänst via e-post

Beställ social- och hälsovårdsministeriets senaste publikationer per e-post

- publikationer
- pressmeddelanden och webbnyheter
- Fokus-artiklar
- Kommuninfo

Beställning per e-post på adressen

www.stm.fi/tilauspalvelu

ISBN 978-952-00-3507-5 (inh.)

9 789520 035075